BENDRININKAVIMO INSTITUTAS PLĖŠIMO BYLŲ JURISPRUDENCIJOJE

Inga Žukovaitė
Vilniaus universiteto Teisės fakulteto doktorantė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo
Teisės tyrimų ir apibendrinimo departamento
Baudžiamosios teisės grupės teisėjo padėjėja
Gynėjų g. 6, Vilnius
Tel. 8 5 262 09 58
El. paštas: i.zukovaite@lat.lt

Straipsnyje tiriama plėšimo nusikalstamos veikos sudėtis, jos aiškinimas teismų praktikoje, ypatingą dėmesį skiriant klausimams, susijusiems su bendrininkavimo instituto nuostatų taikymu plėšimo bylose.

The present article analyses the composition of criminal acitivities of robbery and its explanation in legal practice paying particular attention to the questions related to the institute's of complicity application in criminal cases of robbery.

Įvadas

Analizuojant baudžiamąsias bylas matyti, kad plėšimas dažniau yra padaromas asmenų grupės, ne kiek pavienio asmens[1]. Manytina, kad tai susiję su pačia veikos specifika, kuriai būdingas smurto naudojimas, siekimas įbauginti asmenį, kad taip šis greičiau perleistų turtą. Plėšimas dažnai sukelia nukentėjusiojo priešinimąsi nusikalstamam poelgiui, todėl plėšimo įgyvendinimas kartu su kitų pagalba padeda įveikti nusikaltėlio pasipriešinimo baimę [10, p. 1–2]. Nusikaltimo darymą su grupe asmenų, t. y. bendrininkavimą, kaip dažną plėšimo veikos požymį, nulemia ir tai, kad ši veika paprastai yra kompleksinio pobūdžio veiksmų, kuriuos lengviau atlikti sutelkus kelių asmenų jėgas ir įgyvendinant skirtingus veikos objektyviuosius požymius, darinys, taip bendrai realizuojant veikos sudėties visumą. Iš bylų medžiagos matyti, kad kaltininkas vienas nesugebėtų įgyvendinti savo nusikalstamo sumanymo. Pažymėtina ir tai, kad šis nusikaltimas dažnai daromas jaunų asmenų grupių, turint tikslą greitai pasipelnyti, o grupės asmenų veikimas kartu paprastai sustiprina jauno individo pasiryžimą veikti. Bendrininkavimo požymis darant veiką keičia jos pavojingumo laipsnį – veika tampa daug pavojingesnė, kartu daug sudėtingiau individualizuoti kiekvieno iš dalyvaujančiųjų baudžiamąją atsakomybę, bei teisingai atlikti teisinį įvertinimą. Atsižvelgiant į tai,

[1] Iš 2011 m. Lietuvos Aukščiausiajame Teisme kasacine tvarka nagrinėtų 34 plėšimo bylų 28 bylose plėšimai padaryti bendrininkaujant įvairiomis formomis.

šio straipsnio tikslas – remiantis kasacinės praktikos tyrimu ir kitais įprastais tyrimo metodais ištirti ir atskleisti plėšimo sudėties požymių ypatumus, kai jie turi būti vertinami veikoje esant bendrininkavimo požymių.

Straipsnyje daugiausia remiamasi Lietuvos teisės aktais, vienas iš esminių šaltinių yra Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė praktika. Analizuojant šią praktiką baudžiamosiose bylose nuo 2004 m. iki 2012 m., reikia pažymėti, kad bendrininkavimo instituto taikymo kontekste iškilo įvairių teorinių ir praktinių klausimų, o tai leidžia teigti apie šios temos tyrimo aktualumą, poreikį apibendrinti teismų praktiką, turint omenyje ir tai, kad plėšimo klausimais nėra publikuota jokių mokslinių straipsnių. Bendrai teismų praktikos raidai, taip pat ir plėšimo, būdinga tai, jog ši praktika aiškinant taikytinas įstatymų nuostatas formuojama ne „visa iš karto“, bet „byla po bylos“, vienus tos praktikos aspektus, atskleistus ankstesnėse bylose, papildant kitais [47], todėl teismų praktikos analizė yra geriausia priemonė siekiant išskirti probleminius teisinio veikos vertinimo aspektus, išryškinti jų sprendimo variantus bei išgryninti tam tikras susiformavusias teisės taikymo taisykles. Kartu tai svarbu atskleidžiant taikomų baudžiamojo įstatymo nuostatų turinį, svarstant jų socialinį pagrįstumą. Kiti šaltiniai, kuriais remiamasi, – specialioji literatūra lietuvių ir užsienio kalbomis.

1. Plėšimo veikos sudėties požymių ypatumai

Bendruoju požiūriu plėšimo esmė yra ta, kad asmuo siekia užvaldyti svetimą turtą, panaudodamas fizinį ar psichinį smurtą. Plėšimas priskirtinas smurtinių nusikaltimų grupei [15] ir apibūdinamas kaip vagystė naudojant jėgą arba grasinant jėga [9]. Plėšimo tikslas – kėsinimasis į kito asmens nuosavybę, o kėsinimosi padarymo būdas sutampa su nusikaltimų žmogaus sveikatai ir laisvei požymiais. Pažymėtina, kad bendrame Europos valstybių nusikalstamumo kontekste plėšimo veika yra vienas iš labiausiai paplitusių smurtinių nusikaltimų. Ši veika dažnai naudojama kaip iškalbingas nusikalstamumo rodiklių kriterijus [15], nes ja yra kėsinamasi į dvi svarbiausias baudžiamosios teisės saugomas gėrių grupes: žmogaus sveikatą bei laisvę ir nuosavybę, o šios vertybės, būdamos fundamentaliomis, yra saugomos visų valstybių, (pvz., Rusijos baudžiamajame įstatyme ir teisės literatūroje plėšimas apibūdinamas kaip kito asmens užpuolimas turint tikslą apvogti, kuris padaromas naudojant smurtą, pavojingą kito asmens sveikatai ar gyvybei, arba sukeliant grėsmę, kad toks smurtas bus panaudotas [3; 14, p. 180]).

Plėšimo sudėties samprata yra sudėtinė sąvoka, nes sujungia svetimo turto pagrobimo ir nusikaltimų žmogaus sveikatai, laisvei veikų turinio elementus [12, p. 116]. Svetimo turto pagrobimas paprastai yra susijęs su staigiu turto turėtojo užpuolimu, kuris suprantamas kaip staigus, agresyvus savininko arba kito valdytojo antpuolis [6, p. 307]. Plėšiant smurtas yra priemonė kitam tikslui pasiekti, dėl to smurto padariniai gali būti įvairūs: fizinio skausmo sukėlimas, nedidelis ar nesunkus sveikatos sutrikdymas. Smurtas, kaip svetimo turto užvaldymo priemonė, reiškia, kad jo tikslas – atimti galimybę priešintis, palaužti nukentėjusiojo valią, palengvinti kelią

prieiti prie grobiamo turto, pašalinti kliūtį. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo įstatymo nuostatos leidžia manyti, kad įstatymų leidėjas smurto pobūdį supranta dvejopai: kaip fizinį ir psichinį smurtą [4, p. 364]. Fizinis smurtas aiškinamas kaip neteisėtas poveikis nukentėjusiojo kūnui, neatsižvelgiant į tai, kokių sveikatos sutrikdymų buvo padaryta nukentėjusiajam. Kryptingas fizinis poveikis turi būti skirtas nukentėjusiajam, siekiant palaužti jo valią ginti jo valdomą turtą, smurto veiksmai turi būti skirti veikos metu turto turėtojui, tam, kurio valdomas yra turtas. Kvalifikuojant veiką kaip plėšimą svarbu teisingai įvertinti smurto kryptingumą ir intensyvumą, nes būtent tai atskiria šią veiką nuo kitų nusikalstamų veikų, turinčių tų pačių požymių (turima omenyje atviroji vagystė, kišenvagystė, sveikatos sutrikdymas). Pažymėtina ir tai, kad veika turi būti kvalifikuojama kaip plėšimas ir tuo atveju, jei dėl fizinio smurto poveikio nukentėjusiajam teisiškai reikšmingų sveikatos sutrikdymų nepadaroma, bet kaltininko smurtiniai veiksmai sukelia fizinį skausmą. Teismų praktika sveikatos sutrikdymo padarymą (iki sunkaus sutrikdymo) nukentėjusiajam aiškina kaip plėšimo sudėties konstitutyvinį elementą ir tai kvalifikuojant veiką atitinka vieną padarytą nusikaltimą [18].

Pažymėtina, kad plėšimo veika gali būti padaroma tik tyčine kalte. Todėl, norint veiksmus kvalifikuoti kaip plėšimą, svarbu nustatyti tikrąjį kaltininko sumanymą, t. y. nusikalstamai veikai teisingai kvalifikuoti itin svarbu tiksliai atskleisti subjektyviuosius veikos požymius. Tarp jų būtina nustatyti ir tai, kad kaltininko sumanymas yra skirtas užgrobti turtą. Plėšimo sumanymas turi būti susiformavęs dar iki susiduriant su asmeniu, kurį ketinama apiplėšti, arba gali kilti tą akimirką, kai atsiduriama akis į akį su auka. Be abejo, negalima paneigti galimybės, kad kartais veika, iš pradžių neturėjusi plėšimui būdingų požymių, jų įgauna darant nusikalstamus veiksmus, atsižvelgiant į tai, kokia yra psichinio santykio su daroma veika dinamika, pvz., jei asmuo, pradeda naudoti smurtą prieš kitą asmenį, o tada sugalvoja reikalauti pinigų ar kitokio turto, tuo momentu, kai išreiškiamas toks reikalavimas, veikos nebegalima vertinti tik kaip sveikatos sutrikdymo veiksmų [19]. Tokiu atveju tęsiant smurtinius veiksmus nukentėjusiojo asmens valia jau būna palaužta ir kaltininko smurtas tampa priemone lengviau užvaldyti nukentėjusiojo turtą. Taigi reikia pabrėžti, kad vien pirminis sumanymas gali keistis, taip veikai įgaunant kitokį įvertinimą. Teismų praktikoje laikomasi nuostatos, kad, nustatydami nusikalstamo sumanymo turinį, teismai turi neapsiriboti pirmine jo forma, bet privalo aiškintis jo dinamiką visos nusikalstamos veikos darymo metu [16]. Taigi vien aplinkybė, kad kaltininkas neturėjo išankstinio sumanymo pagrobti svetimą turtą, neturi reikšmės veikai kvalifikuoti, nes pakanka, kad toks sumanymas kiltų smurto naudojimo metu.

Smurto panaudojimas plėšimo atveju turi būti tyčinis ir apimti kėsinimąsi pagrobti turtą, pvz.: „nuteistųjų veiksmų pobūdis, kad jie pagrobė nukentėjusiųjų turtą pargriovę juos ant žemės, užsėdę ant jų ir sudavę smūgius kumščiais į nukentėjusiųjų galvų sritis bei atėmę galimybę priešintis, rodo, kad jie veikė tyčia.“ [20] Kaltininko tyčios kryptingumo, jo pirminio sumanymo atskleidimas dažnai yra svarbus indėlis į

tikslų veikos vertinimą. Bendra taisyklė, identifikuojant smurtinius veiksmus kaip plėšimo požymį, yra ta, kad tokie veiksmai turi būti susiję su nukentėjusiųjų turto pagrobimu ir panaudotas fizinis (taip pat psichinis) smurtas turi būti ne nusikalstamos veikos tikslas, o priemonė pagrobti turtą [37]. Dažnai tyčios kryptingumui atskleisti reikia įvertinti ir nusikalstamos veikos padarymo motyvą ir tikslą. Tiriant šiuos požymius galima atpažinti asmens sąmonės ir valios ryšį su pavojinga veika ir padariniais, atspindėti asmens viduje vykstančius psichinius procesus darant pavojingą veiką. Psichinį santykį su veika vertinti yra daug sudėtingiau, kai veika atliekama ne vieno asmens, bet kelių. Kyla poreikis aiškintis ne tik kiekvieno asmeninį veikos suvokimą, bet ir tai, kaip bendrininkai suvokė vienas kito veiksmus, psichinį santykį su kito asmens veiksmais.

2. Bendrininkavimas darant plėšimo veiką

2.1. Bendrininkavimo samprata

Atsižvelgiant į tai, kad plėšimas dažnai daromas veikiant keliems asmenims, o tokiu atveju nusikalstamos veikos požymių visuma yra sudėtingesnė, palyginti su veikos požymiais, kai nusikalstamą veiką daro vienas asmuo, baudžiamosios teisės doktrinai svarbus teismų praktikos formuojamas teisės normų aiškinimas, susijęs su bendrininkavimo instituto sampratos plėtojimu šio nusikaltimo bylose. Bendrininkavimo plėšimo nusikalstamos veikos kontekste klausimas svarbus praktiniu požiūriu, nes dažnai pasitaiko, jog nuteistieji plėšimą neigia, veikos inkriminavimo pagrįstumą ginčija būtent bendrininko vaidmens veikos mechanizme vertinimu.

Nuo 1961 m. su pakeitimais Lietuvoje galiojusiame Baudžiamajame kodekse bendrininkavimo formai padarant plėšimo nusikaltimus neteikta teisinės reikšmės, nebent tokias nusikalstamas veikas padarydavo nusikalstamas susivienijimas (savarankiškas nusikaltimas) [2] arba organizuota grupė (atsakomybę sunkinanti aplinkybė) [2]. Įsigaliojusiame 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse bendrininkavimo forma – veikos padarymas bendrininkų grupe pripažįstamas atsakomybę sunkinančia aplinkybe. Atsakomybę sunkinančios aplinkybės rodo didesnį kaltininko padarytos nusikalstamos veikos ar pačios kaltininko asmenybės pavojingumą, todėl jos turi didelę teisinę reikšmę ir paprastai lemia griežtesnės bausmės kaltininkui paskyrimą [21]. O sunkesnė bendrininkavimo forma – organizuota grupė – dalyje nusikalstamų veikų, iš jų ir plėšimo, pripažįstama ne tik kaip atsakomybę sunkinanti aplinkybė, bet ir kaip veiką itin kvalifikuojantis požymis.

Bendrininkavimu pagal galiojančio Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 24 straipsnį laikomas tyčinis, bendras dviejų ar daugiau asmenų dalyvavimas darant nusikalstamą veiką. Iš įstatymo nuostatos turinio galima išskirti tam tikrus bendrininkavimo požymius, juos baudžiamosios teisės teorijoje, kaip ir nusikalstamos veikos sudėties požymius, įprasta skirstyti į objektyviuosius ir subjektyviuosius [11 p. 88; 13, p. 578]. Objektyvieji bendrininkavimo sudėties požymiai yra dviejų ar daugiau asmenų dalyvavimas darant nusikalstamą veiką ir kelių asmenų veikos

bendrumas, o prie subjektyviųjų požymių priskirtini susitarimas daryti nusikalstamą veiką ir tyčia bendrininkauti [11, p. 88, 91]. Teismų praktikoje taip pat pripažįstama, kad, pagrindžiant kaltininko baudžiamąją atsakomybę už bendrininkavimą darant konkrečios rūšies nusikalstamą veiką, turi būti konstatuota ne tik nusikalstamos veikos, dėl kurios padarymo yra sujungiamos kelių asmenų pastangos, sudėtis, numatyta konkrečiame Baudžiamojo kodekso specialiosios dalies straipsnyje, bet ir tos veikos darymo formos – bendrininkavimo – objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių visuma (bendrininkavimo sudėtis) [31; 32]. Tai reiškia, kad kiekvienas bendrininkas suvokia, jog kėsinasi į tą patį objektą, taip pat supranta ir kitus bendrai daromos veikos sudėties, numatytos Baudžiamojo kodekso specialiojoje dalyje, požymius.

Subjektyviojo bendrininkavimo požymio – tyčios esmė yra ta, kad kiekvienas bendrininkas suvokia, kad jis dalyvauja bendrai su kitais asmenimis padarant jam inkriminuotą nusikaltimą. Tyčia padaryti nusikalstamą veiką bendrininkaujant yra susitarimo, kuris sudaromas tarp bendrininkų iki veiką padarant ar jos metu, padarinys. Pagal tokią bendrininkavimo sampratą nereikalaujama, kad visi bendrininkai iki galo įgyvendintų jiems inkriminuoto nusikaltimo sudėtį [22], tačiau reikia, kad būtų nustatyta bendrininkavimo sudėtis. Baudžiamajame kodekse naudojamas susitarimo turinys nėra atskleistas. Įstatyme nenurodoma, kaip ar tiksliai dėl kokių detalių bendrininkai turi susitarti tardamiesi, kad būtų konstatuoti bendrininkavimo požymiai, todėl šiam klausimui atskleisti svarbi yra teismų praktika.

Nuo subjektyviojo požymio susitarimo iš esmės priklauso ir objektyviojo požymio – veikos bendrumo konstatavimas, nes nesant susitarimo negalima kalbėti apie kelių asmenų veikos bendrumo faktą. Teoriškai aiškiausiai susitarimo požymiai identifikuojami nustačius išankstinį žodinį ar rašytinį konkrečių veiksmų suderinimą, tačiau teismų praktika susitarimo požymį aiškina ir platesniu požiūriu. Teismų praktikoje įsitvirtino nuostata, kad bendrininkų susitarimas gali būti išreikštas bet kokia forma – žodžiu, raštu ar konkliudentiniais veiksmais (gestu, mimika ir kt.), todėl įrodinėjant buvus susitarimą plėšiant nėra būtina nustatyti, kad visi bendrininkai buvo išsamiai žodžiu aptarę nusikalstamos veikos detales [38]; asmenų bendrininkavimą patvirtina ir suderinti kaltininkų veiksmai [23]. Susitarimas bendrininkauti darant nusikalstamą veiką konstatuojamas ne tik esant žodinei jo išraiškai, bet ir tada, kai tai matyti iš bendrininkų išorinių veiksmų darnos. Šio objektyvaus kriterijaus (išorinių veiksmų darna) pripažinimas teismų praktikoje suteikia platesnių galimybių teismams taikyti bendrininkavimo institutą plėšimo nusikaltimuose.

Plėšiant gali veikti keli asmenys (bendrininkai), atlikdami skirtingo pobūdžio veiksmus. Tokiu atveju vėl svarbu nustatyti nusikalstamo sumanymo tikslą ir jo vieningumą. Esant vieningam plėšimo veikos sumanymui nebetenka prasmės, kiek veiksmų daro vienas asmuo ir kiek kitas. Veikai kvalifikuoti nesvarbu ir tai, ar vienas atlieka tik smurtinio bei grasinamo pobūdžio veiksmus, o kitas turto užvaldymo veiksmus. Tačiau tai nereiškia, kad nereikia aiškiai išskirti kiekvieno bendrininko veiksmus, nes

tai gali turėti įtakos individualizuojant bausmę (BK 54 straipsnio 2 dalies 6 punktas). Teismų praktikoje pastebima formuojama nuostata, kad tokiais atvejais visų kaltininkų veika vertinama priklausomai nuo sumanymo turinio kaip padaryta bendravykdytojo, o veikai kvalifikuoti neturi reikšmės, kuris iš kaltininkų padarė daugiau smurtinių veiksmų, nes nusikaltimas padaromas bendrais kaltininkų veiksmais [24]. Ši taisyklė per paskutinį dešimtmetį nekito.

Teismų praktikoje taip pat formuojama nuostata, kad, nustatant bendrininkavimą plėšiant, svarbu atsižvelgti į bylos duomenis, kurie atskleidžia bendrininkų ryšius, nulėmusius jų bendros nusikalstamos veikos turinį (pobūdį) ir jų veiksmus po nusikalstamos veikos. Tokiu atveju vertintina loginė aplinkybių seka, kaltininkų kontaktai iki nusikaltimo, veiksmai darant nusikaltimą ir po nusikaltimo padarymo dalijantis pagrobtas vertybes ar jas vėliau panaudojant, ar planuojant kitas nusikalstamas veikas [39].

Iš kasacinės praktikos matyti, kad pasitaiko atvejų, kai nagrinėjant bylas kaltininkai ginčija jų veikos kvalifikavimą kaip plėšimą, remdamiesi tuo, kad darant nusikaltimą jie tiesiogiai nenaudojo fizinio smurto prieš asmenį ir turto negrobė, o tik stovėjo šalia kito kaltininko, taigi nebuvo jo bendrininku plėšiant. Vis dėlto toks argumentas nėra pripažįstamas kaip teisiškai paneigiantis kaltininko kaip bendrininko veiksmus plėšiant. Nors bendrininkavimas paprastai suprantamas kaip dalyvavimas darant nusikalstamą veiką aktyviais veiksmais, tačiau teorijoje pripažįstama, kad bendrininkavimas galimas ir neveikiant [5, p. 155]. Be to, bendrininkavimo požymiui konstatuoti svarbi ir pati analizuojamos nusikalstamos veikos specifika. Tai reiškia, kad tokiu atveju nereikia pamiršti, jog plėšimas yra svetimo turto pagrobimas, panaudojant fizinę ar psichinę prievartą. Todėl esant situacijai, kai asmuo stovi šalia tuo metu, kai jo bendrininkai, pvz., vienas laiko nukentėjusįjį už rankų, o kitas grobia turtą, toks buvimas šalia nukentėjusiajam suvokiant, kad stovintis šalia asmuo yra bendrininkų grupės narys, manytina, atitinka grasinimo, t. y. psichinio smurto, požymį [25]. Tokią praktiką nuosekliai patvirtina ir paskutiniųjų metų kasacinio teismo nutartys, kur konstatuojama, kad buvimas šalia nukentėjusiojo kitiems bendrininkams pagrobiant turtą taip pat laikomas grasinimu kaip plėšimo nusikaltimo sudėties požymiu [40].

Įstatymas nereikalauja, kad keliems asmenims padarant nusikaltimą bendrininkaujant (BK 24 straipsnio 1 dalis), visi atliktų visus veiksmus, nurodytus BK 180 straipsnio dispozicijoje. Atsižvelgiant į tai, net ir tada, kai kaltininkas iš tikrųjų tiesiogiai fizinio smurto prieš nukentėjusįjį nenaudoja ir pats turto iš jo negrobia, tačiau net ir neaktyviais veiksmais prisideda prie kitų asmenų veikos ir jai pritaria, jam taip pat pripažįstamas vykdytojo vaidmuo.

Nustatant plėšimo bendrininkavimą, būtina vertinti nusikalstamų veiksmų ir tyčios bendrumą nusikalstamos veikos metu. Vis dėlto pažymėtina, kad ne visada išorinių veiksmų bendrumas yra lemiamas veiksnys konstatuoti bendrininkavimą plėšiant. Manytina, kad kaltininkų veiksmai atitinka bendrininkavimo sampratą ir tada, kai abu veikia nors iš dalies ir skirtingai, tačiau vieno asmens veiksmai yra papildomi kito asmens veiksmais abiem siekiant bendro

tikslo – neteisėtai užvaldyti svetimą turtą [43]. Tokiu atveju nusikaltimo dinamika gali būti įvairi: kaltininkų veiksmai eina vienas po kito, pritariant vienas kito veiksmams ir juos papildant įvairiais grasinimais, nepavykus nukentėjusiųjų valios palaužti fiziniu smurtu, kaltinamųjų veiksmai gali pereiti į kitokio pobūdžio grasinimus.

2.2. Plėšimo veikos bendro susitarimo ribų nustatymas

Bendrininkavimas atsiranda iš bendro susitarimo padaryti tam tikrą nusikalstamą veiką. Bendrininkų susitarimas gali įvykti bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje, tačiau ne visada pirminis susitarimas, kuris dažnai įvyksta dar prieš nusikalstamą veiką, yra tiksliai įgyvendinamas veikos eigoje nepakoreguojant jo turinio. Grupės daromas nusikaltimas dažnai nėra nuoseklus paal pirminį sumanymą, todėl yra didesnė neplanuotų nusikaltimo veiksmų tikimybė [10]. Nors pirminis susitarimas kaip kriterijus, leidžiantis spręsti apie bendrininkavimo lygį, yra lemiamas vertinant kiekvieno kaltininko indėlį, tačiau ne visada pakanka nustatyti tik pirminį susitarimą ir tik pagal jį vertinti patį plėšimą. Pasitaiko atvejų, kad kaltininkai nukrypsta nuo pirminio susitarimo ar nuo pradžių jį supranta skirtingai negu kiti bendrininkai. Todėl svarbu suprasti, kaip galima išskirti plėšimo veikos bendrininkų susitarimo ribas.

Kai plėšimo veikoje yra ją apibūdinantys objektyvieji požymiai – fizinio smurto naudojimas ir galimybės priešintis atėmimas bei veika daroma bendrininkų grupės, tokiu atveju kyla klausimas – kokia apimtimi kiekvienas dalyvis turi suvokti ir žinoti kitų bendrininkų veiksmus. Ar kvalifikuojant jo veiką turi reikšmės, kad jis nežinojo, jog prieš nukentėjusįjį bus vartojamas fizinis smurtas, o tik numatė, tarėsi, kad bus atimta galimybė priešintis? Kokią reikšmę tai turi teisiniam to asmens veikos vertinimui, ar bendrininkai turi būti informuoti ir tiksliai žinoti kiekvieno veiksmo pobūdį?

Išanalizavus kasacines nutartis, matyti, kad teismų praktikoje formuojama nuomonė, jog kaltininko nežinojimas tikslių kitų bendrininkų veiksmų pobūdžio, pvz., ar bus naudojamas agresyvus smurtas, ar tik atėmimas galimybės priešintis, neturi reikšmės pripažįstant, kad asmuo buvo plėšimo dalyvis [27]. Taigi bendrininkavimui pripažinti pakanka asmens suvokimo, jog bendro veikimo tikslas – svetimo turto pagrobimas pašalinant asmens pasipriešinimą kaip kliūtį prieiti prie grobiamo turto. Reikia pažymėti, kad kartais, įrodinėjant kaltininko suvokimą dėl plėšimo bendrininkaujant, svarbią reikšmę turi ir nusikaltimo padarymo vietos vertinimas, pvz., pats faktas, kad turtas turėjo būti pagrobtas iš dirbančios parduotuvės, kurioje buvo darbuotojas, rodo, kad kaltininkas neabejotinai turėjo suprasti, jog turtas bus pagrobtas tik panaudojus smurtą ar kitaip atėmus nukentėjusiajam galimybę priešintis.

Susitarimo ribas gali būti siekiama susiaurinti sureikšminant faktines aplinkybes prieš ir po plėšimo padarymo: kad kaltininkas nedalyvavo užvaldyto turto dalybose ir iš to neturėjo jokios turtinės naudos [26]. Vis dėlto manytina, kad apie bendro susitarimo turinį tokiu atveju reikia spręsti vertinant kaltininko objektyviai padarytus veiksmus veikos darymo metu.

Kasacinės instancijos teismas ne kartą yra konstatavęs, kad nusikaltimo bendri-

ninku ir tuo pačiu vykdytoju yra laikomas ir tas asmuo, kuris bent iš dalies realizavo kai kuriuos objektyviuosius plėšimo požymius. Tačiau esant tokiai situacijai svarbu nustatyti, kad tokio asmens veiksmai bendrai veikai buvo reikšmingi, t. y. kad, be atitinkamų kaltininko veiksmų, veikos padarymas būtų buvęs iš esmės apsunkintas arba net neįmanomas. Vertinant kiekvieno bendrininko indėlį svarbu vadovautis tokia taisykle: kiek bendrininkui nepadarius savo veiksmų kiti bendrininkai mažiau būtų galėję pagrobti turto. Pavyzdžiui, veikos padarymo metu vieni bendrininkai naudojo fizinį smurtą prieš nukentėjusįjį ir atėmė jam galimybę priešintis, o kiti dėjo į maišus turtą, nešė ir krovė jį į automobilį. Vienam iš nešančių pagrobtus daiktus neatlikus savo, kaip bendrininko, veiksmų, visi bendrininkai kartu būtų galėję pagrobti kur kas mažiau turto, nes esant mažiau turtą kraunančių asmenų per trumpą laiką būtų galima į maišus sudėti mažiau turto, nesant automobilio, kurį vairavo vienas iš nešančiųjų daiktus, būtų galima pagrobti tik tiek turto, kiek galima panešti fiziškai [27]. Vadovaujantis minėta taisykle tokiu atveju teisinga pripažinti, jog asmuo, kuris transportavo pagrobtus daiktus, rūpinosi juos pašalinti iš įvykio vietos, nebuvo antraeilis nusikaltimo bendrininkas.

Kai plėšiant veikiama bendrai keliems asmenims, susitarimo ribų nustatymas susijęs ir su teisingu kvalifikuojančių požymių inkriminavimu kiekvienam iš veikos vykdytojų. Tai ypač aktualu, kai veikiant keliems asmenims vienas panaudoja ginklą. Kad šį požymį būtų galima inkriminuoti ir kitiems bendrininkams, reikia nustatyti, kad jų susitarimo ribos apėmė ir šį požymį [34]. Kasacinės instancijos teismas, pagrįsdamas bendrininkavimą kvalifikuoto plėšimo veikoje, vertina tai, kiek bendrininkas žinojo ir galėjo suprasti kito bendrininko galimų veiksmų pobūdį, pvz., susitarimą padaryti plėšimą panaudojant šaunamąjį ginklą patvirtina tai, kad, sėsdamas į nukentėjusiojo automobilį, kaltininkas žinojo, kad jo bendrininkas turi šaunamąjį ginklą, kad šis ginklas bus panaudotas užvaldant nukentėjusiojo turtą [28], taip pat jo reakcijas ir konkrečius veiksmus po to, kai buvo realizuoti nusikalstamos veikos objektyvieji požymiai.

Kasacinė praktika leidžia daryti išvadą, kad šaunamojo ginklo, sudarančio kvalifikuojantį nusikaltimo požymį, panaudojimas yra inkriminuojamas ir asmenims, kurie patys to ginklo neturėjo ir jo nepanaudojo, tačiau pritarė, kad jis būtų panaudotas, arba, jei ir nepritarė, bet suvokdami, kad nusikalstama veika daroma panaudojant ginklą, toliau dalyvavo darant šį nusikaltimą. Manytina, kad analogija turėtų būti taikoma ir kitiems plėšimą kvalifikuojantiems požymiams (peilio, sprogmens panaudojimas ir kt.).

2.3. Plėšimas su nenustatytais asmenimis

Plėšimo bylose pasitaiko situacijų, kai plėšimo veika padaroma kelių asmenų, tačiau ne visus juos pavyksta nustatyti (2K-125/2004, 2K-344/2009, 2K-170/2011, 2K-230/2011 ir kt.). Tokiais atvejais aprašomojoje teismų sprendimų dalyje dažnai nurodoma: „veikė kartu su ikiteisminio tyrimo metu nenustatytu asmeniu.“ Esant tokiai situacijai, kyla keli teoriniai ir praktiniai baudžiamosios atsakomybės ir veikos kvalifikavimo klausimai. Visų pirma,

susiduriama su paties bendrininkavimo sampratos problema. Ar galima konstatuoti tokį veikimą kaip bendrininkavimą baudžiamajame įstatyme įtvirtinta prasme, t. y. ar tai atitinka bendrininkavimo sudėtį, ir ar galima nustatytam kaltininkui pripažinti atsakomybę sunkinančią aplinkybę, bei kaip įvertinti atskirus bendrininkų veiksmus, kaip juos individualizuoti? Plėšimo bylose tai gana dažnai pasitaikantis atvejis[2]. Dažnai nepavyksta nustatyti visus asmenis, dalyvavusius plėšiant, nors pats faktas, kad jį darė ne vienas asmuo, būna neginčijamas. Nenustačius kitų kaltininkų, kyla sunkumų išaiškinant tikrąsias veikos aplinkybes ir specifinius jos požymius, bei formuojamas nusikaltėlių įsitikinimas apie jų nebaudžiamumą. Tai aktualus plėšimo klausimas, ypač kai susiduriama su kvalifikuojančių požymių inkriminavimu bendrininkams. Kaip vertinti atvejį, kai, pavyzdžiui, veikia keli asmenys, vienas iš jų padaro tokio pobūdžio veiksmus, kurie atitinka plėšimą kvalifikuojantį požymį (pvz., panaudoja peilį, šaunamąjį ginklą), tačiau tas asmuo laikomas nenustatytu?

Analizuojant teismų praktiką yra įvairių sprendimų dėl bendrininkavimo veikiant su nenustatytu asmeniu požymių vertinimo. Tačiau galima išskirti kelis atspirties taškus vertinant tokio pobūdžio situaciją. Bendrininkavimo su nenustatytais asmenimis bendro vertinimo poreikis išryškėjo, subrendo ir oficialaus išaiškinimo sulaukė 2009 metais, kai buvo priimta išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis 2K-P-9/2009. Joje nurodyta, kad nusikalstamos veikos dalyvio įvardijimas procesiniuose dokumentuose kaip nenustatyto asmens nebūtinai reiškia, kad apie jį nieko nežinoma ir kad nėra galimybių nustatyti jo indėlio į bendrą veiką, susitarimo su kaltinamuoju ir jų tyčios bendrumo [36]. Nenustatytas asmuo iš tiesų gali būti žinomas, bet pasislėpęs nuo teisėsaugos institucijų, pagaliau apie šio asmens pakankamą atsakomybei amžių, gebėjimą suvokti ir valdyti savo veiksmus, jo susitarimą su kaltinamuoju bei tyčios turinį teismas gali spręsti vertindamas ir objektyviuosius veikos požymius, veikos padarymo būdą.

Vėlesnė kasacinė praktika rodo, kad teismų išvadas dėl bendrininkavimo su nenustatytu asmeniu nulemia tai, kokia informacija surinkta byloje apie nenustatytus asmenis. Jei bylos nagrinėjimo metu nepavyksta nustatyti kitų asmenų, dalyvavusių darant nusikaltimą, asmenybės, be to, byloje nėra jokių duomenų apie tų asmenų išvaizdą, galimą amžių, veikimo būdus ir kitus požymius, leidžiančius bent kiek identifikuoti tuos asmenis, teismas paprastai vengia daryti išvadą dėl bendrininkavimo. Tačiau jei byloje yra duomenų, leidžiančių daryti išvadą apie kitų asmenų, dalyvavusių darant nusikaltimą, išorinius bruožus, apytikrį amžių, sąmoningumo laipsnį nusikalstamai veikiant, tokiais atvejais teismas gali padaryti išvadą, kad tarp nuteistojo ir teismo nenustatyto asmens yra ryšys, atitinkantis bendrininkavimo padarant nusikaltimą reikalavimus, ir pritaikyti Baudžiamojo kodekso nuostatas dėl bendrininkavimo [44]. Manytina, kad bendrininkavimas su nenustatytu asmeniu negali būti tik formalus fakto konstatavi-

[2] Iš 2011 m. Lietuvos Aukščiausiajame Teisme kasacine tvarka nagrinėtų 34 bylų penkiose bylose pagal BK 180 straipsnį aprašant veiką buvo nurodyta aplinkybė – bendrininkavimas su nenustatytu asmeniu.

mas. Kasacinio teismo praktika rodo, kad pasirinkti kategorišką vieną atsakymo variantą (galima ar negalima bendrininkauti su nenustatytu asmeniu) gana sudėtinga. Tačiau pritartina pozicijai, kad svarbu, atsižvelgiant į bendrininkavimo sampratą, plėšimo objektyviuosius požymius, vertinti kiekvieną atvejį ir spręsti, ar veikos padarymo aplinkybės labiau patvirtina ar paneigia plėšimo bendrininkaujant realumą.

3. Organizuotos grupės požymis vertinant plėšimo veiką

3.1. Organizuotos grupės požymio plėšimo veikoje vertinimas

Kitas įdomus ir problemiškas plėšimo veikos ir bendrininkavimo instituto santykio klausimas yra susijęs su šios veikos kvalifikuojančiu požymiu – organizuota grupė. Pažymėtina, kad, priėmus 2000 m. Baudžiamąjį kodeksą, jame buvo įtvirtinta normų sistema, pagal kurią organizuota grupė buvo suprantama tik kaip atsakomybę sunkinanti aplinkybė. Dėl įvairių priežasčių vėliau (2003 m. liepos 4 d. straipsnių pakeitimu, galiojančiu iki šiol) kai kurių nusikaltimų sudėtys (tarp jų plėšimo) buvo papildytos kvalifikuojančiu požymiu – veika padaryta dalyvaujant organizuotoje grupėje.

Pagal plėšimo sampratą įtvirtinančio straipsnio formuluotę organizuotos grupės požymis yra itin veiką kvalifikuojantis požymis, tad plėšimo veikos pavojingumas esant šiam požymiui yra daug didesnis. Dažniausiai esant organizuotos grupės požymiui veika būna daug sudėtingesnė – apima ir kitus plėšimą kvalifikuojančius požymius, jai padaryti dažnai pasitelkiamos ir kitos nusikalstamos veikos (pvz., 2K-29/2006, 2K-378/2012). Vadinasi, organizuotos grupės veikimas siekiant užvaldyti svetimą turtą įgyvendinamas sukeliant daug didesnį pavojų ir kitiems įstatymo saugomiems gėriams.

Baudžiamojo kodekso 60 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta taisyklė, kad, skirdamas bausmę, teismas neatsižvelgia į tokią atsakomybę sunkinančią aplinkybę, kuri įstatyme numatyta kaip nusikaltimo sudėties požymis. Doktrinoje, aiškinant sunkinančios aplinkybės ir veiką kvalifikuojančio požymio vertinimo santykį pripažįstama, kad organizuota grupė nėra sunkinanti aplinkybė tiems nusikaltimams, kuriems įstatymų leidėjas numatė šį požymį kaip kvalifikuojantį nusikalstamą veiką [5, p. 336]. Kasacinė praktika šiuo klausimu taip pat suformavo aiškią poziciją, iš jos matyti, kad nustačius, jog veika padaryta organizuotos grupės, ji kvalifikuojama pagal BK 180 straipsnio 3 dalį ir papildomai atsakomybę sunkinanti aplinkybė – organizuota grupė neinkriminuojama [45]. Teismų praktika tiksliai ir techniškai išsprendė šį kvalifikavimo klausimą.

Manytina, kad šio požymio įtvirtinimas vienoms nusikalstamoms veikoms kaip itin kvalifikuojančio požymio, o kitoms pripažįstant tik kaip sunkinančią aplinkybę yra klausimas, susijęs su baudžiamąja politika. Tokios įstatymų leidėjo pozicijos, kad vienas požymis įgauna dvejopą vertinimą, kai nustatomas būtent plėšimo ir dar kitų kelių veikų, pateisinimas, yra pastangos griežtesnėmis priemonėmis kovoti su organizuotu nusikalstamumu, nes plėšimas ar kitos veikos, kuriose įtvirtintas organizuotos grupės požymis, yra būdingos organizuotų nusikalstamų grupių veiklai [7, p. 309].

3.2. Organizuotos grupės požymio turinio aiškinimo ypatumai darant plėšimą

Teismų praktikoje organizuotos grupės požymis aiškinamas remiantis bendrosiomis Baudžiamojo kodekso nuostatomis, reglamentuojančiomis bendrininkavimo institutą (BK 25 straipsnis). Organizuotos grupė veikos organizuotumo lygis yra aukštesnis nei bendrininkų grupės ir tai yra vienas iš pagrindinių skiriamųjų požymių. Organizuotumas aiškinamas grupės narių ryšiais, bendrais tikslais, tarpusavio įsipareigojimais, paklusimu bendrai grupės tvarkai ir kt. [8, p. 66].

Vienas iš organizuotą grupę apibrėžiančių požymių, aptinkamas plėšimo bylose, yra išankstinis bendrininkų susitarimas daryti nusikalstamą veiką. Šis požymis teismų praktikoje aiškinamas kaip tokie atvejai, kada nariai iš anksto aptaria nusikalstamos veikos planą, numato įvykdymo mechanizmą, pasiskirsto užduotis, susitaria dėl nusikaltimo padarymo būdo, vietos ir laiko, tai lemia glaudžius, trunkančius ryšius, susiformuojantį suvokimą apie priklausymą grupei: kiekvienas bendrininkas turi savo vaidmenį [41].

Tai, kad organizuotai grupei būdingas tam tikras ryšių tinklo sukūrimas, galėtų suponuoti klausimą, ar visi grupės nariai privalo vieni kitus pažinoti? Kasacinė praktika šį klausimą sprendžia pateikdama išaiškinimą, kad, nustatant organizuotos grupės požymį, nėra būtina konstatuoti, kad visi bendrininkai vieni kitus pažįsta, nes tai nėra būtinas šios bendrininkavimo formos požymis [30]. Organizuotos grupės nariai neprivalo asmeniškai bendrauti vieni su kitais, tačiau inkriminuojant atskiram bendrininkui organizuotos grupės aplinkybę, būtina, kad šis suprastų priklausąs tokiai grupei [35].

Organizuotos grupės požymiui plėšimo veikoje konstatuoti reikia nustatyti tokius veiką apibūdinančius momentus: 1) patį organizuotos grupės buvimo faktą, t. y. tokio lygio ir pobūdžio asmenų tarpusavio bendravimą, kad kaltininkai subūrė organizuotą grupę (pasiskirstymas vaidmenimis, ruošimasis veikai derinant veiksmus, pagrobto turto dalijimasis ir pan. [42]), 2) jie padarė kelis nusikaltimus arba vieną sunkų ar labai sunkų nusikaltimą.

Viena iš šio požymio sąlygų yra susitarimas daryti atitinkamo sunkumo lygio nusikaltimus. Tai plėšimo atveju reiškia būtinybę konstatuoti, kad buvo padaryta viena kvalifikuota plėšimo veika arba mažiausiai dvi paprastos plėšimo veikos. Tačiau kaip vertinti plėšimą, jeigu yra padaromas sunkus nusikaltimas, bet ne plėšimas, ir vienas plėšimas, be kvalifikuojančių požymių? Ar tokiu atveju pačią plėšimo veiką jau reikia vertinti kaip atitinkančią plėšimą pagal Baudžiamojo kodekso 180 straipsnio 3 dalį?

Šiuo atveju problema yra organizuotos grupės požymio reikalavimo – padaryti keli nusikaltimai aiškinimas. Įstatymas, apibrėžiantis organizuotos grupės sąvoką, nenurodo, ar keli padaryti nusikaltimai turi būti tokio paties pobūdžio, ar gali būti skirtingi. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, aiškindamas organizuotos grupės požymio aspektą – padaryti keli nusikaltimai, kaip vienintelį pavyzdinį atvejį nurodė situaciją, kai yra padarytos dvi ir daugiau Baudžiamojo kodekso 180 straipsnio 1 dalies požymius atitinkančių veikų [16]. Šis pavyzdys leidžia manyti, kad, kalbant apie kelis nusikaltimus, kaip organizuotos grupės požymio sąlygą,

reikia nustatyti būtent kelias plėšimo veikas, kad plėšimui būtų galima inkriminuoti organizuotos grupės požymį. Iš to plaukia, kad jeigu du ir daugiau asmenų susitaria padaryti vieną veiką, atitinkančią plėšimą be kvalifikuojančių požymių ir kitokio pobūdžio nusikaltimą, tokiu atveju negali būti pripažįstamas organizuotos grupės požymis kaip plėšimo veiką kvalifikuojantis požymis. Tačiau, manytina, kad tokia išvada susiaurinama organizuotos grupės samprata pagal Baudžiamojo kodekso 25 straipsnio 3 dalį. Atsižvelgiant į tai, jog įstatymas nereikalauja, kad organizuotos grupės daromi keli nusikaltimai būtų to paties pobūdžio, manytina, kad net jeigu yra padaromi keli skirtingi nusikaltimai, bet vienas iš jų plėšimas be kvalifikuojančių požymių, jis turi būti vertinamas kaip padarytas organizuotos grupės pagal Baudžiamojo kodekso 180 straipsnio 3 dalį, analogiškai, jeigu padaromas vienas sunkus ar labai sunkus nusikaltimas ir kartu plėšimas be kvalifikuojančių požymiu, jis dėl pavojingesnio padarymo būdo tampa kvalifikuotu plėšimu.

Išvados

Teismų praktikos tyrimas rodo, kad kvalifikuojant plėšimą bendrininkaujant reikia nustatyti ne tik plėšimo sudėties požymius, bet ir paties bendrininkavimo kaip nusikaltimo padarymo formos sudėties požymius. Plėšimo objektyvieji požymiai atskiro bendrininko veiksmais gali būti įgyvendinti ir iš dalies.

Pritartina teismų praktikoje įsitvirtinusiai nuostatai, kad bendrininkų susitarimas gali būti išreikštas bet kokia forma – žodžiu, raštu ar konkliudentiniais veiksmais, todėl konstatuojant, kad plėšiant buvo susitarimas, nėra būtina nustatyti, kad visi bendrininkai buvo išsamiai aptarę visas nusikalstamos veikos detales, pakanka nustatyti išorinių veiksmų darną.

Pritartina teismų praktikos suformuotai nuomonei, kad darant plėšimo veiką kaltininko nežinojimas tikslių kitų bendrininkų veiksmų, t. y. bus naudojamas tik fizinis smurtas ar tik atimama galimybė priešintis, neturi lemiamos reikšmės pripažįstant, kad asmuo buvo plėšimo dalyvis. Pakanka, kad jis suvoktų, jog bendro veikimo tikslas yra pašalinti nukentėjusiojo priešinimąsi, trukdymą pasisavinti grobiamą turtą.

Darytina išvada, kad plėšiant, net ir tada, kai kaltininkas iš tikrųjų tiesiogiai fizinio smurto prieš nukentėjusįjį nenaudoja ir pats turto iš jo negrobia, tačiau net ir neveikdamas prisideda prie turto pagrobimo ir tam pritaria, jam pripažįstamas vykdytojo vaidmuo.

Pritartina, kad plėšimas bendrininkaujant su nenustatytu asmeniu galimas, tačiau tokia išvada darytina tik įvertinus objektyviuosius veikos požymius, veikos padarymo būdą, kurie patvirtina realią subjektyviųjų bendrininkavimo požymių galimybę.

Organizuotos grupės požymio samprata neturėtų būti aiškinama siaurinamai, todėl organizuotos grupės požymis plėšimui turėtų būti inkriminuojamas ir tada, kai bent vienas iš kelių organizuotos grupės daromų nusikaltimų yra plėšimas be kvalifikuojančių požymių.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 2000, nr. 89-2741.

2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, oficialus tekstas su pakeitimais ir papildymais iki 1998 m. spalio 12 d. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 1998.

3. Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.zakonrf.info/uk/162/>.

4. ABRAMAVIČIUS, A.; BIELIŪNAS, E.; DRAKŠIENĖ, A., *et al*. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis, 1 knyga*. Vilnius: Eugrimas, 2000.

5. ABRAMAVIČIUS, A.; BARANSKAITĖ, A.; ČEPAS, A., *et al*. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.

6. ABRAMAVIČIUS, A.; ALIUKONIENĖ, R.; BARANSKAITĖ, A. *et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99–212 straipsniai) II*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2009.

7. GUTAUSKAS, A. Economics crisis and organized crime in Lithuania. *Jurisprudencija*, 2011, nr. 18(1).

8. GUTAUSKAS, A. Organizuota grupė kaip organizuoto nusikalstamumo forma ir jos baudžiamasis teisinis vertinimas. *Jurisprudencija*, 2003, nr. 40(33).

9. TAVARES, Cynthia; GEOFFREY, Thomas; BULUT, Fethullah. Eurostat European Commission, Population and social conditions. Statistics in focus 6/2012. *Crime and Criminal Justice*, 2006–2009.

10. LEANNE, Fiftal Alarid; VELMER, S. ; BURTON, Jr.; ANDRY, L. Hochstetler Group and solo robberies: Do accomplices shape criminal form? *Journal of Criminal Justice,* 2009, nr. 37, 1–9.

11. PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Antroji knyga. Vilnius: Justitia, 2008.

12. PIKELIS, A. *Baudžiamosios teisėkūros labirintai*. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas ir teismų praktika taikant Baudžiamojo kodekso 178 ir 180 straipsnius. Vilnius: Petro ofsetas, 2011.

13. *Полный курс уголовного права, Том I, преступление и наказание*. Санкт-Петербург: Ассоциация юридический центр, 2008.

14. *Полный курс уголовного права, Том III, преступления в сфере экономики*. Санкт-Петербург: Ассоциация юридический центр, 2008.

Statistics on crime and criminal justice: Offence definitions and explanatory notes for countries unable to meet the standard definition [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/Annexes/crim_esms_an1.pdf>.

15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Lietuvos Aukščiausiasis Teismas*. *Teismų praktika biuletenis*, 2005, nr. 23.

16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2004 m. balandžio 27 d. nutartis b.b. Nr. 2K-125/2004.

17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2004 m. balandžio 27 d. nutartis b.b. Nr. 2K-319/2004.

18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2004 m. kovo 2 d. nutartis b.b. Nr. 2K-105/2004.

19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2004 m. birželio 29 d. nutartis b.b. Nr. 2K-321/2004.

20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2004 m. rugsėjo 14 d. nutartis b.b. Nr. 2K-400/2004.

21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2004 m. vasario 3 d. nutartis b.b. Nr. 2K-137/2004.

22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2004 m. kovo 30 d. nutartis b.b. Nr. 2K-188/2004.

23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2004 m. kovo 23 d. nutartis b.b. Nr. 2K-135/2004.

24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2004 m. kovo 9 d. nutartis b.b. Nr. 2K-148/2004.

25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2004 m. kovo 16 d. nutartis b.b. Nr. 2K-161/2004.

26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2004 m. gegužės 18 d. nutartis b.b. Nr. 2K-345/2004.

27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2004 m. spalio 5 d. nutartis b.b. Nr. 2K-544/2004.

28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. sausio 10 d. nutartis b.b. Nr. 2K-29/2006.

29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2006 m. lapkričio 21 d. nutartis b.b. Nr. 2K-578/2006.

30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis b.b. Nr. 2K-485/2008.

31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. gruodžio 8 d. nutartis b.b. Nr. 2K-473/2009.

32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. rugsėjo 22 d. nutartis b.b. Nr. 2K-344/2009.

33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. balandžio 7 d. nutartis b.b. Nr. 2K-165/2009.

34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. balandžio 28 d. nutartis b.b. Nr. 2K-93/2009.

35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. sausio 6 d. nutartis b.b. Nr. 2K-P-9/2009.

36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. balandžio 13 d. nutartis b.b. Nr. 2K-167/2010.

37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. birželio 29 d. nutartis b.b. Nr. 2K-357/2010.

38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. spalio 25 d. nutartis b.b. Nr. 2K-470/2010.

39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. balandžio 13 d. nutartis b.b., Nr. 2K-130/2010.

40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. gegužės 27 d. nutartis b.b. Nr. 2K-333/2010.

41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis b.b. Nr. 2K-473/2010.

42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. lapkričio 22 d. nutartis b.b. Nr. 2K-476/2011.

43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. balandžio 12 d. nutartis b.b., Nr. 2K-170/2011.

44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. gegužės 24 d. nutartis b.b. Nr. 2K-187/2011.

45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2011 m. gegužės 17 d. nutartis b.b. Nr. 2K-230/2011.

46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. balandžio 17 d. nutartis b.b., Nr. 2K-7-84/2012.

47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. birželio 25 d. nutartis b.b. Nr. 2K-378/2012.

THE INSTITUTE'S OF COMPLICITY IN CRIMINAL CASES OF ROBBERY

Inga Žukovaitė

S u m m a r y

This article analyzes the criminal cases of robbery in the context of application of complicity institute. With the help of cassation practice it summarizes the interpretation of constituent elements of robbery, either identifies the essential elements of the concept of complicity. The analysis of this topic has revealed that while qualifying a criminal activity of accomplices as a robbery it is very important to determine precisely not only the characteristics of the structure of the robbery itself, but also the structure of complicity, because it is crucial for evaluating the actions of individual accomplices. Investigated the boundaries of determination of agreement, it was demonstrated that not necessarily all perpetrators have to agree on their actions in advance, it is enough to state, that during the realization of criminal activity the agreement on illegal actions was expressed by the perpetrators. The analysis of court practices demonstrates that evaluating the issue of complicity in a robbery with not determined persons is problematic, and its solution depends on objective evaluation of characteristics of a criminal activity. In addition to this, the article analyzes the complicity form – organized group, its relationship with the composition of the robbery, analyze reveals the character of the content aspects of the implementation of the robbery.

Įteikta 2012 m. spalio 10 d.
Priimta publikuoti 2013 m. sausio 17 d.